

СТАЛІ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ З ДІЄСЛІВНИМ КОМПОНЕНТОМ
У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ ЕКОНОМІКИ

У статті розглянуто використання та функцію сталих словосполучень з дієслівним компонентом у німецькій мові економіки. Для висвітлення цього питання визначено поняття «німецька фахова мова економіки» та «стале словосполучення з дієслівним компонентом», проаналізовано наявність сталих словосполучень з дієслівним компонентом у німецькій економічній лексиці, зроблено висновки.

Ключові слова: фахова мова, німецька мова економіки, стале словосполучення з дієслівним компонентом, морфологічна структура, категорія стану, аспектуальна семантика.

В статье рассмотрено использование и функцию устойчивых словосочетаний с глагольным компонентом в немецком языке экономики. Для рассмотрения этого вопроса определено понятие «немецкий язык экономики» и «устойчивое словосочетание с глагольным компонентом», проанализировано наличие устойчивых словосочетаний с глагольным компонентом в немецкой экономической лексике, сделано выводы.

Ключевые слова: профессиональный язык, немецкий язык экономики, устойчивое словосочетание с глагольным компонентом, морфологическая структура, категория состояния, аспектуальная семантика.

The article deals with the use and function of fixed collocations with the verbal component in the German language of economy. For the purpose of covering this issue the concept of “German professional language of economy” and “fixed collocations with the verbal component” is defined.

Key words: professional language, German language of economy, fixed collocation with the verbal component, morphological structure, category of voice, aspectual semantics.

Різноманіття економічних і соціальних процесів у сучасному світі та розширення міжнародних контактів сприяє зацікавленню лінгвістів фаховими мовами.

Перші теоретичні засади вивчення фахових мов датують ХХ століттям. Над питанням фахових мов працювали Гофман (1985), Флук (1996), Вюстер (1981), Кальферкемпер (1998), Байер (1980), Мьон/Пелка (1984), Штегер (1988) Рьольке (1999). Термін «фахова мова» (Fachsprache) використовує німецький лінгвіст Лотар Гоффман і дає таке визначення цього поняття «Фахова мова – це сукупність всіх мовних засобів, що використовуються в спеціально окресленій комунікативній сфері з метою досягнення розуміння між всіма фахівцями певної галузі» [1: 53]. Першочергове завдання, яке виникає перед дослідником будь-якої фахової мови, це – окреслити рамки досліджуваного об'єкта. Об'єктом дослідження фахових мов є особливості мови певної галузі науки. У нашому випадку мови економіки.

Мета дослідження – проаналізувати явище сталих словосполучень з дієслівним компонентом в економічній лексиці німецької мови. Для досягнення цієї мети необхідно виконати такі **завдання**: 1) дати визначення поняття «фахова мова економіки»; 2) охарактеризувати поняття «стале словосполучення з дієслівним компонентом»; 3) систематизувати і класифікувати сталі словосполучення з дієслівним компонентом у німецькій мові економіки.

Об’єкт дослідження – сталі словосполучення з дієслівним компонентом, що використовуються у фаховій мові. **Предмет** – лексико-семантичні характеристики сталих словосполучень з дієслівним компонентом у німецькій фаховій мові економіки.

Фахову мову економіки можна окреслити як сукупність усіх мовних засобів, що використовуються з метою комунікації в економічній сфері, аби забезпечити порозуміння між людьми, які задіяні в економічній діяльності. Економіка як «система планового матеріального забезпечення і збереження людського життя окремого індивідуума та соціальної спільноти» [2: 113] слугує для забезпечення людських потреб в товарах і послугах, тому становить центральну ділянку суспільного життя і впливає на усі сфери суспільства та політики. З одного боку, люди задіяні в економіці, з іншого боку, вони є її клієнтами. Отже, той факт, що всі люди певним чином задіяні в економічній діяльності, відображає і комунікація.

Багато робіт і досліджень присвячені темі «німецька мова економіки» (пор. Бульман / Феарнс 2000; Больтен 1991; Гундт 1995). Чітке визначення того, що потрібно розуміти під поняттям «німецька мова економіки» (Wirtschaftsdeutsch), є досить важким. За Шолтес-Шмідт [3: 35], це пов’язано з тим фактом, що економічна галузь набагато сильніше переплетена з повсякденним життям, ніж інші сфери діяльності. Горст [4:49] вважає характеристику мови економіки проблематичною, оскільки «економіка» є дуже гетерогенним поняттям. Вона інтерпретує мову економіки як комплекс, що складається з інших фахових мов. Цей комплекс охоплює економічні науки, економічну політику, торгівлю, промисловість, біржу, рекламу, податки і право. Із розвитком торгівлі та підприємництва розвинулись також інші економічно спрямовані фахові мови, що охопили такі сфери діяльності як, наприклад, маркетинг, консалтинг, податкова консультація та ін. Із багатьох визначень німецької мови економіки необхідно виділити визначення Бульман / Феарнс, що, опираючись на опис фахової мови Гоффмана, сформулювали цю дефініцію так: «Німецька мова економіки – це сукупність усіх фахових мов, тобто усіх мовних засобів, які використовуються у фахово обмеженій комунікативній сфері, а саме, у сфері економіки, щоб досягати порозуміння між людьми, задіяними у цій сфері» [5: 306].

Важливим питанням дослідження німецької мови економіки є класифікація мови економіки. За А. Боргуля розрізняють три групи фахової мови економіки:

«наукова мова економіки»;

«напівнаукова або науково-популярна група» (мова економіки преси, економічні фахові журнали призначені для широкого кола громадськості). Коло адресатів: широке коло читачів, яких цікавить економіка та які мають низький рівень економічних знань;

«практично-фахова група» (мова економічної практики, реалізації, управління економіки) [6: 420].

У цьому дослідженні розглянуто сталі словосполучення з дієслівним компонентом (ССЗДК) в «напівнауковій або науково-популярній групі», тобто в економічній фаховій пресі.

Сталим словосполученням з дієслівним компонентом (Funktionsverbgefüge – FVG) в німецькій мові називають словосполучення, яке складається з дієслова та іменника, що виконують у реченні функцію присудка, наприклад: *Arbeit leisten, in Ordnung bringen, einen Antrag stellen*. Дієслівна частина ССЗДК за Петером фон Поленцом [7] називається функціональним дієсловом (ФД, Funktionsverb). Функціональні дієслова у ССЗДК, повністю або частково втрапивши своє лексичне значення, виконують граматичну функцію експонента дієслівних категорій (акціональності, стану, модальності). Значення присудка перемістилося в іменникові члени ССЗДК, що є абстрактними іменниками, похідними від дієслів або прикметників, і за своїм лексичним значенням дорівнюють відповідним базовим дієсловом або прикметникам. Функціональне дієслово та іменна частина разом становлять семантичну єдність. Ця семантична єдність виражена також у тому, що ССЗДК можна перефразувати відповідним за значенням повнозначним дієсловом (Vollverb) або прикметником зі зв'язкою, котрі мають той самий корінь, що й іменник у ССЗДК:

Verantwortung tragen → *verantwortlich sein*

Rücksicht nehmen → *berücksichtigen*.

1963 року Карлгайнци Данієльс і Петер фон Поленц представили свої праці, у яких ССЗДК досліджено з граматичного погляду і подано їхні семантичні та синтаксичні особливості порівняно з простими дієсловами. Автори захищали «право на існування» ССЗДК (пор. Поленц 1963; Данієльс 1963). Дослідження Поленца та Данієльса [8] викликали жваве зацікавлення лінгвістів сталими словосполученнями з дієслівним компонентом і водночас дали поштовх до ґрунтовного аналізу цього мовного явища в німецькій мові. Протягом приблизно п'яти років було опубліковано майже одночасно багато праць, у яких ССЗДК розглядалися з різних сторін, наприклад, роботи Штютцеля, 1965 р.; Кольба, 1966 р.; Недялкова, 1967 р., 1968 р.; Шмідта, 1968 р.; Герінгера, 1968 р.; Енгелена, 1968 р.; Панцера, 1968 р.; Шіппан, 1969 р.; Рьош, 1994р.; Зайферт, 2004 р.; Гайне, 2006 р.

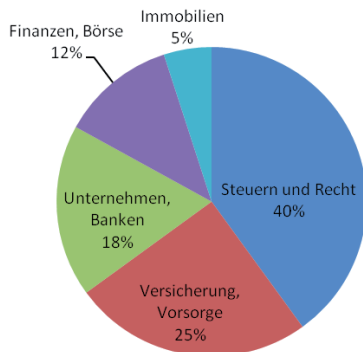
Матеріалом нашого дослідження є 180 ССЗДК, отриманих методом суцільної вибірки із німецьких фахових видань. Джерелом інформації слугували інтернет-сторінки економічних журналів *Wirtschaftswoche* та *Handelsblatt*. З метою здійснення аналізу ССЗДК опрацьовано 206 статей названих фахових журналів, що стосуються такої тематики:

1. Підприємства, банки (*Unternehmen, Banken*);
2. Фінанси, біржа (*Finanzen, Börse*);
3. Податки і право (*Steuern und Recht*);
4. Нерухомість (*Immobilien*);
5. Страхування, профілактика (*Versicherung, Vorsorge*).

Процентне співвідношення наявності ССЗДК у цих п'яти сферах економіки наочно показує діаграма.

Найчастіше ССЗДК є у фахових статтях, пов'язаних з проблемами податків та права (40%), на другому місці – статті зі страхування та профілактики (25%), на третьому – з підприємств, банків (18%). У статтях такої тематики часто трапляється пряма мова, репортери опитують думку експертів, клієнтів, співробітників, керівників зазначеної сфери. Саме в таких текстах часто використовують ССЗДК. На протигагу цьому, статті на теми фінансів, біржі й нерухомості містять незначну кількість ССЗДК, оскільки вони передовсім містять факти та числові дані, що не підлягають обговоренню.

ФВГ in den Wirtschaftsbereichen

Аналізуючи морфологічну структуру ССЗДК, виділяємо такі типи:

1. Функціональне дієслово + іменник: *Anspruch haben, Rücksicht nehmen, Beitrag leisten, Unterstützung leisten, Klage erheben*. Ця група налічує 54 ССЗДК і є серед проаналізованих ССЗДК найпоширенішою.

*Viele Arbeitnehmer **haben Anspruch** auf vermögenswirksame Leistungen, nutzen sie aber nicht* [9].

2. Функціональне дієслово + іменник + прийменник + артикль (50 одиниць): *zur Verfügung stehen, im Umlauf sein, zur Verfügung stellen, zur Kenntnis nehmen, zu einer Entscheidung kommen*.

*Viele hat Mastercard aber zahlreiche Kunden abgejagt, Ende 2011 **waren** elf Millionen V-Pay-Karten **im Umlauf*** [10].

3. Функціональне дієслово + іменник + прийменник (46 одиниць): *in Anspruch nehmen, auf Verständnis stoßen, in Frage kommen, in Betracht kommen, unter Druck setzen*.

*Was aber ist, wenn Lokal-, Landes- oder Bundespolitiker Bankdienstleistungen **in Anspruch nehmen**?* [11].

У цій та попередній групі ССЗДК використовуються різні прийменники, а саме: *auf, aus, außer, bei, hinter, in, um, unter, zu*. Особливо частими прийменниками є *in* та *zu*:

*Bis das Gesetz **in Kraft tritt**, dürfte es jetzt nur noch zwei bis vier Wochen dauern* [12].

*Auch das Auto kann getrost abgeschafft werden und wenn es doch einmal benötigt wird, **stehen** Car-Sharing Fahrzeuge mittlerweile in großer Anzahl an hunderten von Stationen im gesamten Bundesgebiet dem rüstigen Rentner **zur Verfügung*** [13].

4. Функціональне дієслово + іменник + артикль (30 одиниць): *eine Untersuchung einleiten, eine Entscheidung fällen, einen Verdacht haben, einen Anspruch haben, eine Untersuchung einleiten*.

*Und wenn sie **einen Verdacht haben**, gibt es sogar die Möglichkeit, dass sie eigene Gutachterdienste einschalten* [14].

З погляду категорії стану розрізняють ССЗДК з активним та пасивним значенням:

1. У ССЗДК з пасивним значенням перефразування здійснюються пасивними формами повнозначного дієслова:

Nordrhein-Westfalens Förderbank NRW.Bank ist wegen ihres milliardenschweren Kapitalanlagegeschäftes in die Kritik geraten [15].

In die Kritik geraten → *wird kritisiert*

2. У ССзДК з активним значенням перефразування здійснюються активними формами повнозначного дієслова:

Die EU will spätestens bis 9. Februar eine Entscheidung fällen [16].

Eine Entscheidung fällen → *entscheiden*

Аналізуючи аспектуальну семантику (Aktionsarten) сталих словосполучень з дієслівним компонентом, розмежовуємо три класи ССзДК:

1. ССзДК, що позначають дію у її протіканні, тобто є дуративними (durativ): *sich in Entwicklung befinden, einen Beitrag leisten, einen Einfluss haben* (58 одиниць).

73 Prozent der Bundesbürger fürchten, dass die Maßnahmen zur Euro-Rettung sich zumindest teilweise auf ihre persönlichen Finanzen auswirken. Ebenso viele glauben, dass die Rettungsmaßnahmen Einfluss auf die eigene Altersvorsorge haben. [17].

2. ССзДК, що позначають зміну стану чи дії, перехід з одного стану в інший, початок або завершення дії, тобто мають ознаку інхоативності (inchoativ): *Beziehungen aufnehmen, einen Auftrag bekommen, Klage erheben* (62 одиниць).

Klage vor Gericht erheben: *Unzufriedenheit alleine genügt nicht für einen Prozess* [18].

3. ССзДК, що виражають спонування до зміни стану чи дії або чужий вплив на зазначений процес, тобто мають ознаку каузативності (kausativ): *einen Befehl geben, in Bewegung setzen, in Auftrag geben* (60 одиниць).

Die KBV habe mehrere Studien in Auftrag gegeben, bei der die Forschungsgruppe Wahlen jeweils 2.000 bis 6.000 Versicherte befragte [19].

Деякі ССзДК, маючи ту ж саму номінальну частину, відрізняються за акціональними видовими ознаками, тому що на них впливає семантика дієслова:

Anspruch haben (dur)

In Anspruch nehmen (incho)

Anspruch stellen (caus)

Nach Angaben der Privaten Krankenversicherung zahlen immer mehr Mitglieder keine Beiträge, obwohl sie Anspruch auf Leistungen haben [20].

Die PKV nimmt für sich in Anspruch: *„Die weitaus meisten Wechsel zur GKV erfolgen zwangsweise auf Grund gesetzlicher Vorgaben – vielfach sogar gegen den erklärten Willen der Versicherten“* [21].

Ansprüche werden oft gestellt, denn Ärzte machen häufiger etwas falsch als gedacht [22].

Таким чином, сталі словосполучення з дієслівним компонентом посідають важливе місце у фаховій мові економіки, оскільки вони несуть у собі щільне інформаційне навантаження і уможливають пасивне зображення дії, що дозволяє висловитись предметно, не називаючи агенса. Головною семантичною функцією ССзДК є передача акціональної семантики: дуративності, інхоативності, каузативності. Тим самим вони збагачують можливості вираження аспектуальної семантики в німецькій мові і є більш точними порівняно з відповідними повнозначним дієсловом, оскільки стосуються різних рівнів перебігу події: початку, спонування до дії, завершення. Оскільки для фахових мов, зокрема і для мови економіки характерний номінальний стиль, сталі словосполучення з дієслівним компонентом є їхньою невід'ємною частиною, особливо завдяки формальному,

«шаблонному» стилю ССЗДК. «Тобто формальність і тип моделі роблять ССЗДК «попередньо сформованими готовими елементами» [23: 105], що часто використовується в німецькій фаховій мові економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hoffmann L. Kommunikationsmittel Fachsprache: eine Einführung / Lothar Hoffmann. – Tübingen: Narr, 1985. – 307 S.
2. Bungarten T. Fremdsprachen und Mehrsprachigkeit in der Wirtschaft / Theo Bungarten // In: Bungarten, Theo (Hrsg.): Wirtschaftshandeln. Kommunikation in Management, Marketing und Ausbildung. – Tostedt, 1999. – S.113-133.
3. Scholtes-Schmidt G. Die Beschreibung von Wirtschaftssprachen / Gertrude Scholtes-Schmidt // in: Fachsprache 8: 1-2, 1986. – S. 35-44.
4. Horst S. Wortbildung in der deutschen Wirtschaftskommunikation: Linguistische Modelle und fremdsprachendidaktische Perspektiven / Horst Sabine. – Waldsteinberg: Heidrun Popp, 1998. – 234 S.
5. Buhlmann R. Handbuch des Fachsprachenunterrichts / R. Buhlmann, A. Fearn. – Berlin und München: Langenscheidt, 1987. – 400 S.
6. Borgulya A. Zu einigen wichtigen Merkmalen der deutschsprachigen Texte der Dokumentation in der Wirtschaft / Borgulya Agota // In: Bungarten (ed.), 1988. – S. 420-429.
7. Polenz P. Funktionsverben im heutigen Deutsch. Sprache in der rationalisierten Welt. Wirkendes Wort, Beihefte 5 / Peter von Polenz. – Düsseldorf: Schwann, 1963. – S. 30, 35.
8. Daniels K. Substantivierungstendenzen in der deutschen Gegenwartssprache. Nominaler Ausbau des verbalen Denkkreises / Karlheinz Daniels. – Düsseldorf: Sprache und Gemeinschaft 3, 1963.
9. <http://www.wiwo.de/finanzen/vorsorge/vermoegenswirksame-leitungen-verschmaechtes-geschenk-vom-chef/6443938.html>
10. <http://www.wiwo.de/unternehmen/banken/kreditkarten-visa-folgt-dem-trend-zum-kontaktlosen-bezahlen/6078714.html>
11. <http://www.handelsblatt.com/finanzen/vorsorge-versicherung/nachrichten/kreditkonditionen-wie-banken-mit-promi-kunden-umgehen/6103940.html>
12. <http://www.wiwo.de/finanzen/steuern-recht/telekommunikationsgesetz-weg-frei-fuer-kostenlose-warteschleifen/6195048.html>
13. <http://www.handelsblatt.com/finanzen/immobilien/nachrichten/altersdomizil-senioren-moechten-in-die-city/6335422.html>
14. <http://www.handelsblatt.com/finanzen/vorsorge-versicherung/nachrichten/gesundheitso-wehren-sich-patienten-gegen-aerztepfusch/6075894.html>
15. <http://www.wiwo.de/unternehmen/banken/cds-geschaef-nrw-bank-wegen-kapitalanlagen-in-die-kritik/6439954.html>
16. <http://www.wiwo.de/finanzen/boerse/eu-kommission-blockiert-boersenfusion-steht-vor-dem-aus/6056146.html>
17. <http://www.handelsblatt.com/finanzen/vorsorge-versicherung/nachrichten/umfrage-zur-euro-krise-deutsche-sehen-altersvorsorge-gefaehrdet/6093746.html>
18. <http://www.handelsblatt.com/finanzen/vorsorge-versicherung/nachrichten/gesundheitso-wehren-sich-patienten-gegen-aerztepfusch/6075894.html>

19. <http://www.wiwo.de/finanzen/steuern-recht/streitfall-des-tages-warum-patienten-stundenlang-beim-arzt-warten-/6195950.html>
20. <http://www.handelsblatt.com/finanzen/vorsorge-versicherung/nachrichten/privat-kassen-immer-mehr-mitglieder-zahlen-keine-beitraege/6123210.html>
21. <http://www.handelsblatt.com/finanzen/vorsorge-versicherung/nachrichten/pkv-gegen-gkv-grosse-krankenkassen-locken-privatversicherte/6080440.html>
22. <http://www.handelsblatt.com/finanzen/vorsorge-versicherung/nachrichten/gesundheitso-wehren-sich-patienten-gegen-aerztepfusch/6075894.html>
23. Helbig G., Buscha J. Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Auslandsunterricht / G. Helbig, J. Buscha. – Leipzig: Langenscheidt, 1994. – 736 S.

УДК 811.113.1'36 (045)

*Пантелеско О.А.
(Мінськ, Білорусь)*

**ЛЕКСИЧНО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕМАРОК
РЕЖИСЕРСЬКОГО СЦЕНАРІЮ
(на матеріалі французької мови)**

Стаття присвячена виявленню лексичних та семантичних особливостей ремарок режисерського сценарію. Дослідження виконано на основі зіставлення роману О. де Бальзака «Полковник Шабер» та режисерського сценарію до однойменного фільму І. Анжелло.

Ключові слова: кінотермін, компресія, метонімія, модальність, нинішній час, номіналізація.

Статья посвящена выявлению лексических и семантических особенностей ремарок режиссерского сценария. Исследование выполнено на основе сопоставления романа О. де Бальзака «Полковник Шабер» и режиссерского сценария к одноименному фильму И. Анжелло.

Ключевые слова: кинотермин, компрессия, метонимия, модальность, настоящее время, номинализация.

The article deals with lexical and grammatical peculiarities of the shooting script scenario. The research is based on the comparative analysis of the O. Balzac novel “Colonel Chabert” and the shooting script scenario to the homonymous Y. Angelo film.

Key words: cinematic terms, compression, metonymy, modality, Present Tense, nominalization.

Появление новых типов текстов в современном обществе, связанное с научно-техническим прогрессом, вызвало устойчивый интерес у исследователей, занимающихся проблемами лингвистики текста. В рамках данного направления ученые изучают различные

© Пантелеско О.А., 2012